

si je kot zagovornik tega ministerstva v državnem zboru že zaslužil parlamentarne ostroge z redi in visokimi službami.

## Národopisne stvari.

### Lileki in Minalila.

Spisal Davorin Trstenjak.

Slovenci celjske okolice, ktere prebivalci unkraj Boča imenujejo Krajnce — Krajncane, Slovence v Halozah in na dravskem polji pod Ptujem imajo za Lileke.

Lilek v slovenščini znači „mergus, popek, pondurek“ — tiča, ki ga Nemec imenuje Taucher, Tauchente. V staroslovenščini pomenja lilek, lelek, ciconia, štrk, Storch, v srbščini in hrvaščini lilek, liljak, vespertilio, notoper, Fledermaus; tudi Haložani imenujejo šišmiš ali netopira lilek. To poimenovanje so iz slovanščine tudi prišla v rumunščino, skipetarščino in novogrščino. V češčini je lelek, ardea, Storch, poljski lelek: aluco, Nachtvogel, litovski lélis, caprimulgus europeus, kozodoj — stanovitna tica, ktera se podnevi ne vidi, temoč le ponoči dojde in kože pozezne, podojí, kakor Litovci verujejo.

Prvotni pomen korenike: lal, lel, lil znači volitare, sém in tjé letati, flattern, in iz tega pomena so se izobrazili pomeni: ludere, lascivire, exhilarare, voluptate frui, sanskrit: lal, lil v ravno omenjenih pomenih, lalita, amoenus, gratus, pulcher, lalitám, pulchre belle, suaviter, lilâ, ludus praesertim amore captarum foeminarum, srbski lile, schmeicheln, „lile mile“, schmeicheln in streicheln, blanditiae, slov. lila, Kinderpuppe, lilati, igrati se, gurati se, gugljati se, hrvaški lila, icuncula, agucula, planguncula, pupula. Iz pomenov titranja, igranja so se izobrazila poimenovanja za svit, žar, zato v litovščini: Lelus, solnce, lelus, illustris v naslovu, primeri nemški Erlaucht, Durchlaucht, svitli gospod.

To mitično božanstvo so tudi poznali Srbi, kar pričuje refrén narodnih pesem „Lele mene“!

Zakaj celjski Krajncani imenujejo Haložane lileke, je li zaradi lilajočega (flatrnd) oblačila, ker nosijo brguše in srakico čez brguše, meténe (plašče) ali zaradi bistrejšega obnašanja in gibanja, bistreje hoje ali viših vratov, nego jih imajo tršati, čokasti in stisnjeni Kranjčani? Ali meri to psanovanje (derisus) na nečisto pleme, ker dokazov imamo dovolj, da so Haložani in zagorski Hrvati se mešali z Obri (Avari), tedaj lileki = netoperi, ki niso niti tiči, niti miši?

Ali je to psanovanje nastalo, kakor je najdemo v starosrbski knjigi, v kateri se Frank veli — lev, Dalmatin — orel, Saracin — veper, Turčin — zmija, Armenec — kušcer, Indijanin — golob, Sirjanin — riba, Tatarin — zagar (canis venaticus), Kumanec — pardos (Panther), Rusin — vidra, Litvan — tur, Bolgarin — bik, Vlah — kotka (mačka), Srbín — volk, Sasin (Saks) — pastuh (žrebec), Nemec — sraka, Hebrejec — jazbec, Arbanec (Škipetarec) — breber, Egipčanin — kozel, Čerkez — bivól, Persjanin — žerjav ali vran, Grk — lisica, Hrvat — aspida (kača) ali sova, Čeh — norec (Taucher, mergus). Tedaj bi Haložani in dolnji dravski Poljanci imeli enaki priimek s Čehi, in res te živali prav izvrstno karakterizujejo vsako pleme.

Imé Lilek me napotuje na osebno žensko imé Minalilla, ktero se bere na rimskem spomeniku, najdenem pri sv. Martinu na Pohorji nad Slov. Bistrico.

Že sem v obširnem spisu, objavljenem v letopisu Matice slovenske za l. 1870. omenil običajev na onem

spomeniku, kateri predstavljajo boga solnčnega kot godca\*) nebeškega. Na tem spomeniku stoji imé: Landino. Tudi pri starih Čehih je bilo imé osebno: Land (Regest. Bohem. 1231, 363.) navadno. V sansk. pomenja: lad, in land, ludere, jocari, garire, amare, desiderare, v srbščini: landati, garire, jocando, ludendo obambulare, landav, garrulus, toraj enaki pomen. Kjer je godba, ondi je šaljenje, ljubičkanje, obhajanje, skakanje, plesanje; Landino — Lando je toraj jocans, lubens, gariens, saltans itd. To imé je toraj v nekakošni mitični zavezi biti moglo z bogom godbe. Pa tudi imé Minalila se odnaša na igranje, guranje, gugljanje, letanje sem in tje, landanje, laskanje, ljubičkanje, ker vse te pomene ima korenika lil. Kaj pa znači: mina?

To imé je že razložil učeni ruski pisatelj Potebnja.\*\*\*) On pravi, da mina, minka znači v prvotnem pomenu mala v drugotnem mila, kajti, kar je malo, tudi je milo, ljubeznjivo, primeri nemški: „was klein ist, ist lieb, herzig“. Mina lila je toraj: mala ali mila Lila, ali se Lila povzame v pomenu „Pupe“, pupa, Töchterlein, ljubeznjiva hčerka, ali v pomenu „Kinderpuppe“, Kinderdöcke. Saj še sedaj imenuje Slovenec ljubeznjivo svojo malo hčerko: liliko. Mina je po Potebnji iz: МѢНЖ, litovski: minu, in izvirno znači: mēti, drobiti, na malo, drobno napraviti; iz tega je slov. min-cen, mali, kakor latinski: minor iz: minuo.

Mina lila je toraj drobna, mala ali mila lila „das kleine, liebe, herzige Puppchen, Töchterlein“. Tudi v staroruskih spisih najdeš osebna imena: Mino, Minja, Minuš, Minčo, in Rusi rabijo, kakor sem že rekel, besedo: minka v pomenu: mila ženka.\*\*\*)

Na tem spomeniku je še drugo prav slovensko ime: Stolata. V staroruskih spisih in tudi v staročeských najdeš imena: Stolma, Stola, Stolmir, krajna imena: Stolin, Stolani, Stolmēr, bodi-si iz: stol, staroslov. thronus, ali pa iz: stolia φάτρομα, lacunar, kar vse znači: ausgehöhlter, hölzerner Trog, Krippe, getäfelte Decke, Fach an einer Felderdecke, Vertäfelung eines Gemaches. Iz stolia so Nemci vzeli svoj „Stollen“, ein getäfeltes Gemach, getäfelte Grube, ker jame podpirajo, oblagajo z deskami, trami, lemezi, gredami (trabibus).

Sufiks ata najdeš v imenih: Slavata, Kojata, Kubata, Bosata, Bonjata (slednje pogostem tudi na noriških spomenikih), Božata itd. Rodbin z imenom Stolar, je še sedaj več na Pohorji, tudi v čadramski fari, dalje tudi: Stolatniki.

## Národno blagó.

### Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. Volčič.

Čisto čelo (pošten človek) more priti do carovega stola, a nečisto ne more ni do dvora.

\*) Nedavno sta se v podlistku graške „Tagespošte“ kavalasala profesor Winter in župnik Knabl o pomenu tega in ptujskega spomenika. Winter hoče na njem najti krščanske nazore — Kristusa, Knabl govori o nekakošni „Orpheussonne“. Winter se boji, da utegnejo si Slovenci ta velikanski steber osvojiti, kakor si osvojujejo koroški vojvodski stol. Že so si ga osvojili, in g. Dav. Trstenjak v tem članku je prinesel nove dokaze, da so te spomenike postavili Noričani, ki so bili Slovenci. Vred.

\*\*) Potebnja „O mythič. značenji, Moskva“, 1865. stran 41. 45. Pis.

\*\*\*)) Osebno žensko imé: Lila navaja Moroškin „Imenoslov. str. 111.“ Liljana se bere v srbsk. spom. 14. 70. 170.



Pas nezvan iz kuće van! (se reče o nepovabljenem gostu).

Tuj zalogaj več va ustih smrdi (kedar se kaj ne dá ali ne prime iz ljubezni).

Ki ne posluša, neka zlo skuša.

Ca je sujeno, ni minjeno. (Naš narod ima še vero v osodo = fatum).

On je toga vesel, kakor kralj krune.

Čemu je ki u mladosti navadan, ta je temu u starosti radan (rad ima).

Od svetoga Lavreča iz vsakoga obloka daž, i iz zad svakoga grma v uk. (Pastirska.)

Nesudi, da je tovar (osel), dok ne zarove (sodi človeka po govoru).

Pozdravi i odzdravi: Dobro jutro: Bože daj vsako jutro. Dobar dan: Bože daj vsaki dan. Dobar večer: Bože daj vsaki večer. Lahku noć: Lahku noć i od Boga pomoć. Zdravo, zdrav bio, zdravi bili. Bože daj zdravlje i dušu spasiti. Dobro došal: bolje našal. Zdravo došal: zdravo našal. Veselo došal: veselo našal. Srećan put: srećan ostanak. Ča ćeš, ako Bog da, ili, ča ćeš u ime božje (delati, sijati itd.); to i to ako će Bog; ala veselo naprvo u ime božje (delaj) brate. Čim rad, ako je Bog na pomoć. — Šipak, Gartrose. — Mi

duguje toliko zastavka (zastati) Restanz. — Kokoša se hulva, perje menja. Podakovina, Nachwuchs.

## Glagolitski napis.

V Čerovlji blizo Pazina je bil na župniški hiši kamen sè sledečim glagolitskim napisom:

*ovu kuću učini pop*

*ivan bubić redovnikom*

*va ime bože. č. f. p. g. = 1594.*

Ta kamen je zdaj v novi župniški hiši znotra praga v tlak vzdian. A na Previšu, ki spada zdaj pod Cerovsko župo, je zdola znotra na stalu pravo lepega gotiškega kelha gladko in čisto vrezano glagolitsko: pop Ivan Bubić. Starci Previšani pripovedujejo, da je bil ta župnik Previšan, ter še kažejo ondi razvaline njegove nekdanje hiše, in da je zapustil Previs, pak šel pol ure hodá niže v Cerovlje za-se in za svoje naslednike si hišo zidat, in tako je bila prenešena župa iz Previša v Čerovlje. Še so na Previšu zdaj vže osiromašele družine Bubići, ali nekda, da je bila tako jako bogata in mnogobrojna sadruga (patriarhalna družina), da se je v tej družini naenkrat, kakor starci pravijo, po 12 zebel takalo. Ta pop glagolaš je vreden slovanskega spomina.

## Matematična terminologija.

Sostavil prof. Ivan Tušek.

(Konec.)

Polygon — poligon, mnogokotnik.  
Polygonwinkel — mnogokotnikov kot.  
Polynom — polinom, mnogočlenik.  
Positiv — pozitiven.  
Postulat — postulat, zahtev.  
Potenz — potenca, zmnož.  
Potenzexponent — potenčni eksponent, zmnožno kazalo.  
Potenciren — vmnožiti, vmnoževati.  
Praktisch — praktičen.  
Primzahl — prвица, praštevílo, prabroj.  
Prisma — prizma.  
Probe — preskus.  
Problem — problem, zadatek.  
Procent — odstotek.  
Produkt — produkt, izvod, zmnožek.  
Progressiv — postopen.  
Progression — progresija, postopica.  
Projektion — projekcija, vzmet.  
Projiciren — projikovati, vzmetniti.  
Projicirende Ebene — vzmetajoča ravnina.  
Projektionsebene — vzmetna ravnina.  
Proportion — proporcija, — razmera.  
Proportional — razméren.  
Proportionalität — razmérnost.  
Proportionirt, gerade — na ravno razméren.  
Proportionirt, ungerade — obratno razméren.  
Provision — opravnina.  
Provisor — opravnik.  
Punkt — točka, pika.  
Pyramide — piramida.  
Pythagoräischer Lehrsatz — Pitagorov pouček.

### Q.

Quadrant — kvadrant, četrtnik.  
Quadrat — kvadrat.

Quadratur — kvadratura.  
Quadratwurzeln — kvadratni koren.  
Quadriren — kvadrovati, zmnožiti na 2. potenco.  
Quantität — količina, kolikost.  
Quantum — množina.  
Quaterne — kvaterna, četvorica.  
Quinterne — kvinterna, petorica.  
Quotient — kvocient, količnik.

### R.

Rabatt — rabat — popustek.  
Rational — razložen.  
Raumgrösse — prostorna količina.  
Realdefinition — stvarna oznamba.  
Reciproke Werte — recipročne vrednosti, vzvratne vrednosti.  
Rechnen — računati, številiti.  
Rechtwinklig — pravokoten.  
Rectification der Kreislinie — rektifikacija krožnice.  
Rechter Winkel — pravi kot.  
Rechteck — pravokot, pravokotnik.  
Recurrirende Form — povratna oblika.  
Reduciren — reducirati, debeliti, stezati, skladati, stegniti, zložiti.  
Reduction — steza, skladba, stezanje.  
Reducirter Werth — reducirana vrednost, zložena vrednost.  
Reel — stvaren.  
Reesische Regel — Reesovo pravilo.  
Regel de tri — tristavka.  
Regressiv — nazaden.  
Regulär — pravilen.  
Reihe — vrsta.  
Relation — odnošaj.  
Relative Primzahlen — medsebojne prvice.  
Rente — dohodek.  
Resolviren — drobiti.

Rest — ostanek.  
Resultat — rezultat, iznesek, izsledek.  
Rhomboid — romboid.  
Rhombus — rombus.  
Richtlinie — ravnalica, mérnica.  
Richtung — mér, f.

### S.

Satz — stavek, izrek.  
Scheiteleck — sovršni ogel.  
Scheitelgleichung — temenska enačba.  
„ linie — temenska črta.  
„ winkel — temenski kot, sovršni kot.  
Schenkel des Winkels — krak.  
Schief — poševen.  
Schiefer Winkel — poševni kot.  
Schiefwinklig — poševnokoten.  
Segment — odsek.  
Sehne — tetiva.  
Sehnenkreis — tetivni krog.  
Seite — stran, stranica.  
Seitenfläche — postranska ploskev, postranska ploha.  
Sekante — sekanta, sečnica.  
Sekunde — sekunda.  
Senkrecht — navpičen.  
Senkrechte, die — navpičnica.  
Sexagesimalgrade — šestdesetinske stopinje.  
Sinus — sinus.  
Sinus versus — sinus versus.  
Speciell — poseben.  
Sphärisch — sferičen, krogelni.  
Spbäroid — sferoid, pakrogla.  
Spitze (des Winkels) — vrh, teme.  
Spitzer Winkel — oster kot.  
Steigendes Verhältniss — nastopna priméra.  
Stereometrie — stereometrija, telesomerstvo.